

А. О. Шийчук

E-mail: anna.shyichuk@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НОВІТНІХ ПСИХОТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Фундаментальна наукова та практично орієнтована література все частіше акцентує увагу на гуманістичному потенціалі прикладної психології у процесі оптимізації професійного становлення особистості. Даний виступ присвячений теоретичному та практичному розгляду психотехнологій, які слугують ефективним інструментом на шляху професійного становлення, та зокрема розвитку ключових чинників феномену: особистісної та професійної ідентичностей.

Гуманістична психологія у центрі своїх досліджень ставить особистість людини як автентичної унікальності та визначає процес становлення з двох позицій: особистісно-центрованої, де основним елементом є реалізація внутрішніх потенціалів особистості та екзистенційної, де акцентується на прагненні та діяльності у розв'язанні сутнісних проблем, пошуку сенсу життя. Відповідно, знайшовши персональні відповіді та висновки в цих площинах, людина може укріпити особистісну зрілість, що в свою чергу стає фундаментом професійного становлення.

Динаміка професійного становлення вперше була досліджена Е. А. Клімовим та Д. Сьюпером. В обох підходах виділяються взаємозв'язані етапи адаптації, первинної професіоналізації та професійного самоствердження як ключові фактори кар'єрного зростання. Найновіші дослідження Н. Є. Харламенкової звертають увагу на розвиток та рефлексію особистісного компонента в процесі самоствердження і обґрунтовують внутрішньо-психічні механізми проходження цього процесу [7]. Метаконцепція З. С. Карпенко описує аксіопсихологічний простір еґо-ідентифікації, який є однією з ключових передумов оптимального проходження первинного професійного становлення, оскільки ціннісне підґрунтя спрямовує та наповнює мотивацію розвитку і самореалізації [4].

Цінними психотехнологіями для оптимізації процесу професійного становлення є інструменти коучингу, оскільки саме вони адаптовані під потреби ринку праці. Основою коучингу вважають У. Тімоті Голвея (W. Timothy Gallwey), автора концепції внутрішньої гри, що лежить в основі коучингу. Вперше концепція викладена в книзі «Внутрішня гра в теніс» (The Inner Game of Tennis), видана в 1974 р. [6]. Ю. Кравченко у своїх публікаціях наголошує на міждисциплінарності коучингу, який з одного боку, методологічно межує з психологічним консультуванням

(counseling), тренінговими методами розвитку особистості, психотерапією, а з іншого, концептуально та історично пов'язаний з управлінським консалтингом, управлінням та розвитком персоналу і використовується саме в цих сферах. Відтак, потенціал коучингу може бути ефективно використаний у процесі професійного становлення молодого фахівця [9].

Однією з персоніологічних систем коучингу є метод Позитивної крос-культурної психотерапії Н. Пезешкіана, що передбачає 2 форми єдиного простору: співпраця та супровід [2].

Процесуально коучінг передбачає заохочення, підтримку, постійний зворотній зв'язок, мотивацію до розвитку нових здібностей і можливостей, визначення, уточнення та оновлення цілей. Інструментально це реалізується за допомогою інтерв'ю, запитань, метафор, притч, порівняльного аналізу, фіксації ресурсів та досягнень тощо.

Використовуючи метод Позитивної психотерапії у якості базису коучингу, Ю.Кравченко та В.Карікаш розробили систему коучингу у руслі positum-підходу, концептуальні особливості якої формулюються у вигляді п'яти мета-принципів: 1. Цілісність бачення життя людини (на основі Балансної моделі Н.Пезешкіана). 2. Конкретність і диференційованість задач (на основі диференційно-аналітичної теорії Н. Пезешкіана). 3. Опора на ресурси і здібності особистості (клієнта). 4. Фокусування на результативних рішеннях (фасилітація пошуку рішень). 5. Спрямованість в майбутнє (розширення системи цілей).

Виділяють чотири базових етапи коучингу: постановка мети, перевірка реальності, вибудовування шляхів досягнення і, власне, досягнення (він ще називається «етапом волі»). Відмінність коучингу від усіх видів консультування – акцент у роботі з клієнтом на формулювання цілі, реалізацію потенціалу та досягнення.

Коучинг – новий напрямок психологічного консультування, що використовує сучасні психотехнології, орієнтовані на ефективне досягнення намічених цілей. Професіонали сприяють тому, щоб їхні клієнти навчилися мінімальними зусиллями досягати кращих результатів. Саме тому ця психотехнологія є ефективною у процесі професійного становлення особистості.

Описані вище інструменти прикладної психології можуть слугувати основою чи доповненням концептуального бачення процесу оптимізації професійного становлення. Психотехнологічні засоби спрямовують розвиток особистості з урахуванням її індивідуальності та розглядають професійне становлення як інтегративну єдність властивостей і якостей, що визначають готовність до досягнення соціально та суб'єктивно значущих цілей. Найважливішими вміннями та позиціями для конструктивного процесу становлення у професії є формування навичок обирати, діяти та брати на себе відповідальність за прийняті стратегічні рішення.

Література:

1. Дауни М. Эффективный коучинг: Effective Coaching Lessons from the Coaches' Coach. / М. Дауни — М.: Добрая Книга, 2008. — С. 288.
2. Карикаш В. І. Основы психологического консультирования / В. И. Карикаш, Э. Я. Орловецкая, Ю.Е. Кравченко. — Черкассы: УНЦПП – ЧАМ, 2002. — 235 с.
3. Карпенко З. С. Аксиопсихологическое пространство процессов эго-идентификации / З. С. Карпенко // Социально-психологические особенности личности в условиях трансформации общества : Сборник статей по материалам II международной научно-практ. конференции (28 января 2013 года, Украина, Донецкая обл., г. Макеевка) / общ. ред. проф. В. М. Синельникова, В. Н. Зыбцева, В. Е. Лунева. – Макеевка: Макеевский экономико-гуманитарный институт, 2013. – С.75–78.
4. Карпенко З.С. Аксиологічна психологія особистості / З.С. Карпенко. – Івано-Франківськ: Місто-НВ, 2009. – 512 с.
5. Пезешкиан Н. Психосоматика и позитивная психотерапия / Н. Пезешкиан. — М.: ИПП. — 2006. — 257 с.
6. Уитмор Дж. Коучинг высокой эффективности. Новый стиль менеджмента, развитие людей, высокая эффективность. / Дж. Уитмор — М.: МАКУБ, 2005. — 168 с.
7. Харламенкова Н. Е. Сущность и механизмы ценности Я / Н. Е. Харламенкова // Ценностные основания психологической науки и психологии ценностей / Отв. ред. В. В. Знаков, Г. В. Залевский. – М.: Изд-во «Институт психологии РАН», 2008. – С.148–165.
8. Jiménez-Jiménez D. Innovation, organizational learning, and performance / D. Jiménez-Jiménez, R. Sanz-Valle // Journal of Business Research — 2011. — № 64. — p. 346-354.
9. Kravchenko J. Coaching and counseling in organization / J. Kravchenko, V. Karikash // The training program of postgraduate certified course, Wiesbaden. — 2006.